

Впала з неба додолу потривожена ангелом зірка,
 Покотилась до обрію, збурила зоряну синь;
 На душі стало сумно, на устах стало солоно-гірко,
 Бо **чорнобиль-трава — не полин.**
 Чом же ти, Україно, материнська вербова колиска,
 Знов така мовчазна, мов обпалена груша стоїш?
 І течуть твої сльози, і болять твої роки так
 близько,

Чом не просиш у Бога здоров'я для діток своїх?
 Ти завжди була з Богом, не нужденна ні хлібом, ні сіллю,
 Як же ти допустила, щоб скалічили душу твою?
 Впала з неба зоря, покотилась Чорнобильська зірка...
 Сіра осінь прийде, готуватись до вічності треба,
 І петля радіації стягує шию твою.
 Встань, моя Україно, простягни свої руки до неба,
 Знай, що Бог ще чекає молитву твою.

Притика

Учень 5. На сьогоднішній день два з половиною мільйони людей проживає в забрудненій зоні, з них вісімсот тисяч дітей. Смерть 35 тисяч людей пов'язана з аварією на ЧАЕС та її наслідками.

Радіація – невидимий і тому підступний ворог всього живого. Від неї важко вберегтися, захистити себе і природу.

На грані людства, на краю –
 В тривозі атомній стою.

Душа тривожиться, мов птиця:
 А що, як висохне криниця?
 Тривожиться у полі колос:
 Чому замовк пашиний голос?
 І вмить здригається планета –

І річка Либідь, річка Лета.
 Не все, не все пощезне в світі.
 Ще в зорях сад. Земля – у цвітті.
 Лист подорожника. Дорога...
 Та в серці атомна тривога.

Учень 6. Проходять роки після аварії на ЧАЕС. А біль не вщухає, тривога не покидає людей, пов'язаних зі скорботним часом ядерного апокаліпсису. Чорнобильська біда надовго залишиться в нашій пам'яті. Ще довго ми будемо відчувати на собі її наслідки, ще довго чутимемо її дзвони. Вони лунатимуть за тими, кого вже немає, кого не стане завтра, хто заплатив за чиясь помилку своїм здоров'ям, життям.

«Мирний атом» став для України і прилеглих земель гірше війни. Збитки від аварії на ЧАЕС доведеться відшкодувати ще дуже довго...

Доземно схиляємося в подяці перед ліквідаторами цієї страшної аварії. Перед живими. Перед пам'яттю до часу померлих від радіаційного смерчу.

Звучить пісня «Молитва» у виконанні О. Білозір.

Було село. Тепер села немає.
 Там річка омивала береги
 І люди там жили,
 Тепер і їх немає —
 Роз'їхались по світу хто куди...
 О Господи! За що таке прокляття
 На мій народ, на рід мій, на село?
 Прости нас, Господи, за сльози наші
 І за молитви недосказані, прости.

І. Притика

Т.К. Середницька,

учитель початкових класів Христинівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Христинівської міської ради Черкаської області

БІЛЬ НЕЗАГОЄНИХ РАН

РЕПОРТАЖ ПРО ГЕНОЦИД ПРОТИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

«ГОЛОДОМОР - 33»

Мета: поглибити знання про трагедію віку Голодомор 1933 року, розвивати людські якості пам'яті про історію своєї батьківщини, виховувати чуйність, патріотизм.

Обладнання: плакати, вирізки спогади, фотографії, стіл, свічки, фотографії з 33 року.

На Черкащині від голодомору 1932–1933 років померло 154 тисяч 519 осіб

Джерело: <https://biblioteka.cdu.edu.ua/index.php/8-novyny/29-pamiat-pro-mynule-zoboviazuie-holodomor-1932-1933-rr-v-ukraini.html>

Перебіг заходу

Учень.

Вже 89 років минуло відтоді
 Та біль не вщухає, і рани болять
 Про це забудьмо!

Про це пам'ятаймо!

Ми мусимо всі ті часи пам'ятать.

(Кількість дітей довільна. Тримаять свічки у руках.)

Учитель. Дзвенять поминальні дзвони. Тривогаю і болем наповнені їх руки. Стогнуть дзвони, та найгіршими нотами звучать в них голоси далекого незабутнього 33 року, який ніколи не зітреться з

людської пам'яті, з історії України. Пам'ять про трагедію, яка визнана як геноцид проти України та її народу, не згасне в віках.

Зробити репортаж з 33 –го нам допоможе машина часу.

Учень.

І ще осінь багата свадьбами
 На хрестини і квашу,
 Неземними чарує барвами
 Довколишню дітлашню.
 Ще печуть пироги з калиною.
 А на шибі такий узор!
 Та вже жмуриться над Вкраїною
 Тридцять другий голодомор...

Учитель. Шановні друзі. Ми зібралися сьогодні, щоб увіковічити пам'ять по тих, хто прийняв мученицьку смерть в 1932-33 роках. (У цей час лунає музика «Реквієм» В. А. Моцарта).

(На столі розміщена хлібина, поруч кетяг калини, гілочка зеленого барвінку, свічка у підсвічнику)

Діти запалюють свічки. Оголошується хвилина мовчання. Звучить музика.

ДОВІДКА. На Черкащині від Голодомору 1932–1933 років померло 154 тисяч 519 осіб. Це дані, які

опубліковані на сайті Обласної державної адміністрації. Дослідники ж називають удвічі більшу цифру й наголошують, що немає документів, які дозволяють встановити точну смертність у Городищенському районі, Золотоноші та у самих Черкасах.

Офіційно встановлено, що найбільша кількість жертв Голодомору – понад 20 тисяч осіб була у двох районах Черкащини: Христинівському та Черкаському.

Дослідники кажуть, що в селах на Черкащині були жахливі «трафаретні» смерті від голоду. Як правило, першими помирали чоловіки, потім «на той світ» відходили люди старшого віку, далі – діти, а останніми цей світ залишали жінки.

Штучний Голодомор 1932–33 років зламав духовний хребет української нації. У цьому переконаний дослідник Голодомору **Василь Пахаренко**, який уперше в Україні у липні 1988 року в Черкаській газеті надрукував статтю про Голодомор. Дослідник вважає, що Україна досі так і не зробила серйозних висновків із страшною трагедії. На Черкащині, наприклад, не в усіх селах на належному рівні вшановано пам'ять жертв Голодомору – навіть не скрізь є пам'ятники. У деяких селах, каже Василь Пахаренко, «жива пам'ять» обмежується ровом, порослим бур'яном.

Зберегти пам'ять про 1932–33 роки на Черкащині вже кілька років допомагають студенти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. У межах фольклорної практики майбутні філологи та літератори збирають усні оповідки про першу третину ХХ століття, зокрема і про Голодомор. Одну з таких оповідок розказала фольклорист, професор кафедри української літератури та компаративістики ЧНУ Наталія Ярмоленко. «Оскільки це історичні розповіді, вони відрізняються від міфологічних тим, що там немає якихось надприродних персонажів. Але знайшли ми таку оповідь – народна традиція лишається, вона невмируща. Кажуть, що перед Голодомором селами ходила дуже гарна дівка, вбрана як до свята, із серпом. Звідки вона була і куди йшла – ніхто не знав. Але коли її запитували – вона казала, що йде жати. То смерть на свій пожинок ішла. Чого гарно вбрана – бо знала, що гарний буде пожинок», – розповідає фольклорист.

1-й учень.

*Не звільняється пам'ять,
Відлуння знову роками
Я зітхну. Запалю обгорілу свічу
Помічаю. Не замки – твердині, а храми
Скам'янілий чорнозем – потріскані стіни плачу.*

2-й учень.

*Піднялись. Озиваються в десятиліттях
З даліни, аж немов з кам'яної гори.
Надійшли. Придивляюсь:
«Україна. ХХІ століття»
І не рік, а кривава клеймо – 33.*

3-й учень.

*Рік 33 –й. Клятий холодний,
З голоду пухне село.
Вже чиясь мати встати не годна.*

4-й учень.

*Смерть опустила крило.
Була весна, був 33-й рік.
Оракули і ті чомусь замовкли.
Хоча б десь блимнула нічна сова,
Судомних днів стражденна оркестровка.
Зникала новороджена трава.*

Учитель. Вже наприкінці 31 року в Україні почався голод, який увійшов в історію під назвою «Голодомор». **Керівництво України неодноразово зверталось до москви з проханням знищити планові цифри, але керівники були неблаганні.**

Все зерно відправлялось з України. Та і інші істівні продукти вилучались силою із селянських погребів, прирікаючи людей на голодну смерть.

Загибель мільйонів людей намагались приховати. Так в нашому селі щодень вмирало 20 чоловік.

Рубрика спогадів.

Учень-журналіст. Так жителька наша Андрус Марфа Пилипівна розповідає: *«Весна 32 року видалася посушливою за погодними умовами, а голоду могло б і не бути, бо урожай хоч який. Але був. Та активісти шукали і забирали у людей хліб, картоплю і навіть квасоллю, хто де тільки міг сховати. Люди від недоїдання пухли, були малорухливі і вмирали. По селі їздила підвода і забирала померлих, яких ховали у спільній ямі. Часто на цій підводі були ще живі.*

В селі була так звана печальна яма, куди звозили напівживих дітей і старих. Я з іншими жінками збирала попід хатами продукти, хто що міг дати, щоб прогудувати тих з печальної хати. Часто це були обрідки з картоплі, висівки. Ми варили куліш і годували цих напівпопхлих трупів. Не всі з них вмирали, декого виходжували. Люди переставали вмирати вже літом. Коли почали жати хліб, варити колгоспникам їжу.»

1 – учень.

*Спішила мати на пшеничне поле,
Спішила подумки, насправді ледве йшла.
Трава посохла ніженьки колола —
Не відчувала болю йшла і йшла.*

2 –й учень.

*«Хоч колосок, хоч зернинок жменьку.
Голодним, спухлим діточкам знайти.
Шептали губи змучені.*

– Швиденько ...

Синочка й донечку устигнути спасти...

Пошерхлі руки об стерню кололись

Шукали, не знаходили, гребли...

*«Хто ж заподіяв лихо? Втратив совість
О, Боже милостивий, порятує з біди».*

2 –й учень.

*Подерті руки здійняла у гору
На землю впала... Ніби в напівсні
Їй все ввижалось багате хлібне поле,
Ввижалось, поки зникло десь в п'ятмі.*

2-й учень.

Вже ніколи не знайдуть на Україні села, яке вимерло в 33-му році. А в нашому селі... Зимою люди ходили в поле, щоб відшукати під снігом картоплю, чи колоски, чи бурячки. Ходили тільки вночі, бо за це жорстоко карали.

Із спогадів Панченко А.І.: *«За знайдені мерзлі буряки садили в тюрму. Весною було легше... Їли бруньки дерев, лободу, кінський щавель». Гинули найкращі: працюючі, самостійні, майстри і винахідники».*

2-й журналіст. Рубрика « Історична довідка»

Це було не стихійне лихо, а зумисне підготовлений голодомор. Господарська обстановка восени 1932 року у зв'язку з необґрунтованим завищенням хлібозаготівельних планів. Щоб виправити становище у колгоспах, видали позику: продовольчу, насінневу, фуражну. За 33-тій ні слова. Насправді це було брехнею. Про голод не можна було навіть говорити. Зараз про це говорим ми голосно ще і це, і не тільки в цій залі.

Вірш «Жахлива правда»

Учитель. Могил немає померлих в 33-му році. Так в нашому селі трупи звозили в величезну яму, викопану поряд з кладовищем. На тому місці в даний час стоїть великий хрест. Туди приносять односельці квіти, пам'ятаючи про своїх рідних.

3-й журналіст. Рубрика «Медицина довідка»

Голод – то такий стан, коли порушується психіка, гасяться емоції і воля до боротьби. Тривале голодування приводить до апатії, до божевілля і канібалізму. Дистрофія нищить розум, свідомість людей перетворює їх на тварин. Голод руйнував все, голодний думає лише проте, як врятуватися від смерті. А порятунку не було.

Вірш Л. Ремішко

Репортаж з інсценівки.

(сценка: малюнок.)

Учитель. Тож хай живе село лише у спогадах, а в людей залишиться слід про голодну смерть.

Учень.

Пам'ять про тих хто помер

Буде жити од роду до роду,

Од віку й до віку.

Вічна пам'ять! Вічна пам'ять!

Вічна Вам пам'ять!

Ми хочемо без воїн жити

Хай буде мир на всій землі

Щоб з голоду не помирали діти

2-й учень.

Щоб хліба не просили ми

Вічна пам'ять тим хто загинув

Вічна слава тим хто живий.

Хліба й солі на столі!

Голодомору говорим:

Разом: Ні!... Ні!... Ні!...

Горять свічки

Учитель. Вогник ваших свічок зігріє душі загиблих, світло очищає наше майбуття. Ми живемо. Живе наш народ. Так буде завжди. **І в час війни проти рашистів голодомор 33 - року - це ще один доказ політики кремля на знищення українського народу.** (Діти з запаленими свічками тихо стоять хвилину).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кульчицький С. В. 1933: трагедія голоду. Київ. Т-во «Знання», 1989. 48 с.
2. Субтельний О. Україна: історія / Пер. з англ. Ю. І. Шевчука; Вст. ст. С. В. Кульчицького. Київ: Либідь, 1991. 512 с.
3. Субтельний О. Україна Історія . Київ: Либідь, 2006. 720 с.
4. Кульчинський С.В., Курнаков Ю.О., Коваль М.В. Історія України . Київ: Освіта, 1995. 109 с.
5. Голодомор 1932-1933 років. URL: <https://biblioteka.cdu.edu.ua/index.php/8-novyny/29-pamiat-pro-mynule-zoboviazuie-holodomor-1932-1933-r-r-ukraini.html>

С. В. Тепаленко,

вихователь дошкільного навчального закладу „Дубок” Черкаського району

КОЗАЦЬКИЙ РІД НЕ ЗГАСНЕ ПОВІК РОЗРОБКА СВЯТА ДЛЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мета: перевірити, як діти засвоїли знання про Запорізьку Січ, про козаків, козацький одяг, козацькі страви, про риси характеру, притаманні козакам; закріпити знання пісень, танців. Розвивати спритність, відвагу, почуття відповідальності під час змагань. Виховувати любов і гордість за свою Вітчизну, повагу до національних традицій.

Попередня робота: розучування козацьких пісень, ігор і танців, розгляд ілюстрацій та картин із зображенням козаків Запорізької Січі, бесіда за ними.

Перебіг заходу

Звучить „Козацький марш”

Ведучий. Добрий день, мої любі друзі. У кожного з нас є своє родинне вогнище, є дім, в якому ми живемо. А от коли скласти наші маленькі батьківщини, вияде велика держава – **Україна**.

Діти, а хто ви? (українці). Ти хто? (я українка), а ти хто? (а я українка).

Правильно, діти, ми всі українці.

Це наша земля, наш рідний край, наша країна з мудрими, талановитими людьми, з чарівною піснею, що дивує весь світ, з мальовничою природою, з багатющими народними традиціями. Це історія народу, який протягом багатьох віків боровся за свою свободу і незалежність. І сьогодні приємно бачити нашу Україну незалежною державою і боротися за незалежність.

Пісня „ Україно, ненька”

У всьому світі – кожен зна.

Є Батьківщина лиш одна.

І в нас вона одна-єдина –

Це наша славна Україна.

Не забувай Шевченка спів

Про горду славу козаків.

Не забувай, що ти дитина

Землі, що зветься Україна.

Учень.

Дітвора ми українська,

Хлопці і дівчата,

Хоч слабі у нас ще рику,

Та душа завзята.

Учениця.

Бо козацького ми роду,

Славних предків діти.

І у садочку ми вчимося

Рідний край любити.

Ведучий. А колись, дуже давно, багато років тому назад нашу землю захищали українські козаки. Це були сміливі, дисципліновані, витривалі, горді і вільні люди. Ми не раз говорили з вами про козаків, про їх життя. А розкажіть мені, що ж ви знаєте про козаків?

1. Що говорить вам слово „козак”?

Слово „козак” пішло від слова „коса”. Люди, які йшли у бій, були озброєні косами, серпами.

2. Чом завжди буває так, що світлішає від нього?

Козаки – це вільні люди!

Козаки – безстрашні люди!

Козаки – борці за волю!

Всі: За народну щасну долю!